

KERAMICKÉ LŽIČKY NA POČÁTKU DOBY ŘÍMSKÉ V ČECHÁCH A JEJICH VZTAH K MIGRACÍM NA PŘELOMU DOBY LATÉNSKÉ A DOBY ŘÍMSKÉ¹

Zdeněk Beneš

DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2023.70.5>

Keywords: Ceramic spoons, Bohemia, Late La Tène, Early Roman Period, migrations, Großromstedt Culture

Early Roman Period Ceramic Spoons from the Territory of Bohemia and Their Relation to Migrations at the Turn of the Late La Tène and the Roman Period

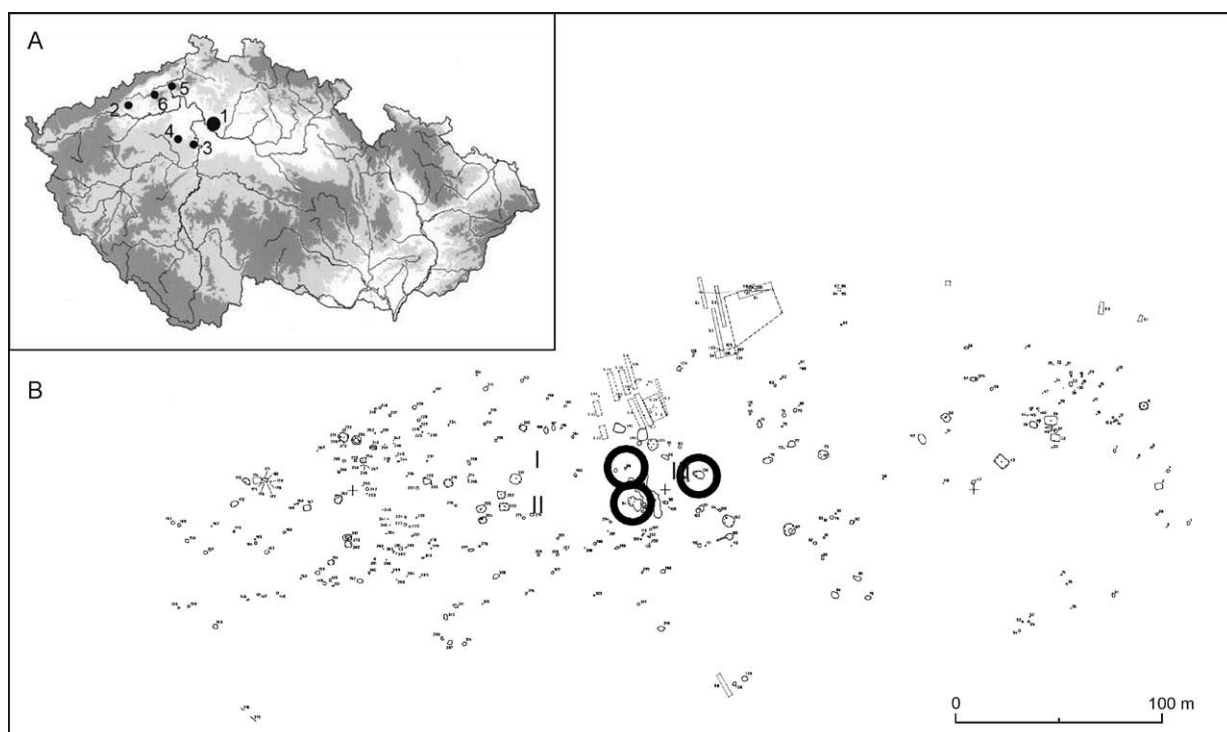
Ceramic spoons are well known since early prehistory, though their occurrence in Iron Age of Central Europe is restricted to the area of Jastorf Culture and derived cultural groups. In this paper, a small number of this artefacts is presented, which come from the Early Roman Period settlement Mlékojedy and other sites in Bohemia as well. Almost all of them could be interpreted as signs of migrations from the late Jastorf Culture area into the Late La Tène Period or representatives of quickly evolving and dispersing Großromstedt Culture at the turn of Late La Tène and Early Roman Periods.

Během zpracovávání početného nálezového fondu ze sídliště v Mlékojedech, okr. Mělník, jehož založení české bádání tradičně klade na samý úsvit expanze großromstedtské kultury do Čech, vyvstávají početné otázky týkající se kulturně-historických souvislostí „germánského“ vpádu do oblasti laténské (oppidální) kultury (naposledy shrnuje Beneš 2021). Je to téma s dlouhou badatelskou historií, do velké míry poměrně přehledně zpracované (např. Droberjar 2006; Motyková-Šneidrová 1963; Peschel 1978, 72–114). V předloženém textu nemáme ambici toto téma studovat v celé jeho šíři a do hloubky, kterou by jistě vyžadovalo, přesto chceme upozornit na nenápadnou nálezovou kategorii, která dosud v českém protohistorickém prostředí pojednána nebyla, a sice keramické lžičky. Věnovat se tomuto dílčímu tématu důkladněji a kontextuálně je možné především proto, že se v poslední době objevily podobné studie v sousedních regionech (Knechtel/Seidel 2020; Michałowski 2004; Munteanu/Iarmulski 2013).

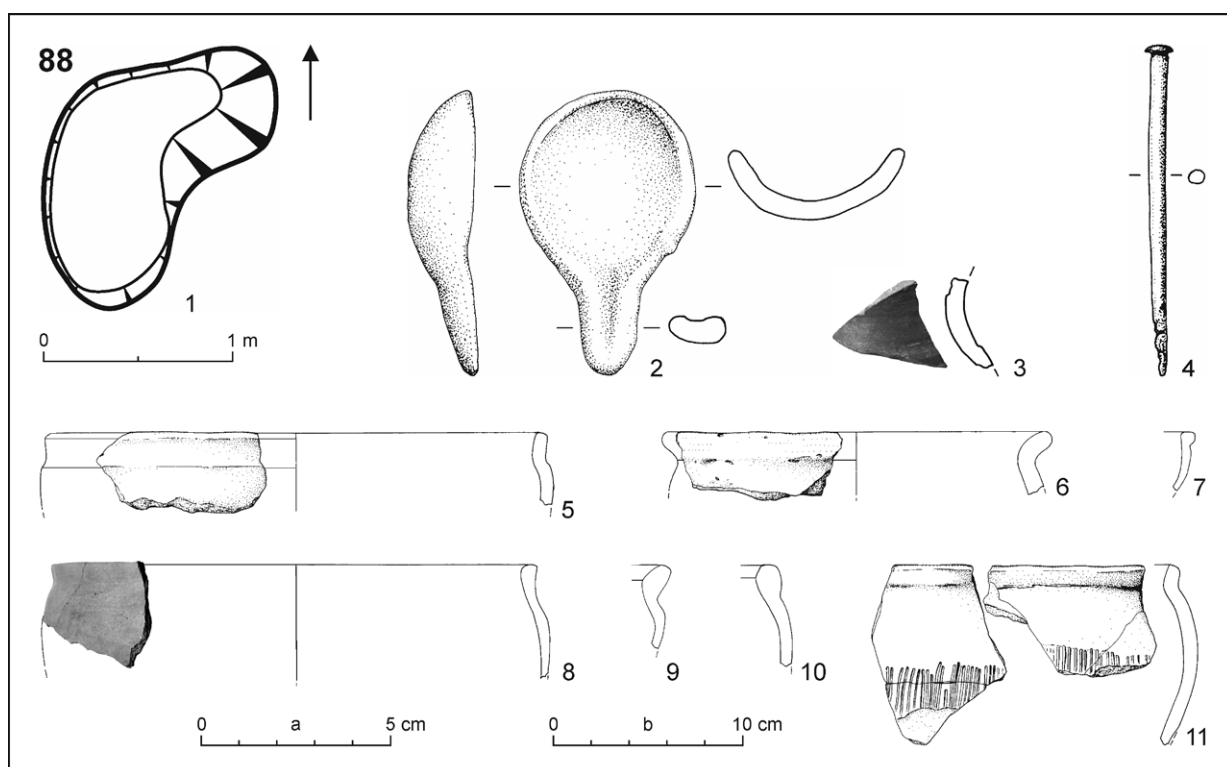
S keramickými lžičkami se v Čechách setkáváme jen vzácně a vzhledem k jejich kulturnímu kontextu se jim nyní budeme věnovat podrobněji. Objevují se už v neolitu a vystupují porůznu i v mladších obdobích (např. Pavlů/Zápotocká 2007, 68; Pleiner/Rybová 1978, 245, 257, 321, 369, 512, obr. 52: 5; 86: 13; Podborský a kol. 1993, obr. 88: 19; 105: 16, 17; 120: 22). V době laténské a době římské střední Evropy však nepředstavují nikterak běžné nálezy a jejich interpretace je tedy poměrně složitá. Uvažuje se, že byly součástí prostého jídelního servisu, ačkoli je zřejmé, že naprostá většina lžiček byla vyrobena ze dřeva (příp. jiných organických materiálů). Existují však i názory, že funkce keramických exemplářů souvisí s odléváním barevných kovů. V tom ale nepanuje shoda, neboť tyto lžičky nenesou stopy žáru a tvarově k tomuto účelu patrně nejsou příliš vhodné. Úvahy o jejich úloze v nějaké rituální činnosti nejsou nijak podloženy – až na pár výjimek v prostoru jádra jastorfské kultury jde o nálezy ze sídlišť (Michałowski 2004, 143–147). Několik exemplářů ze středního Německa bylo dokonce opatřeno otvory pro zavěšení – byť možná až sekundárně – takže mohly sloužit i jako závěsky (Knechtel/Seidel 2020, 36, 37).

Dle soupisu těchto nálezů v prostoru střední a východní Evropy, který provedl A. Michałowski (2004), je patrné, že nálezy keramických lžiček se vážou na její severní část, především na původní oblast

¹ Příspěvek vznikl s podporou grantu poskytnutého GAUK č. 160221, s názvem „Produkce keramiky na počátku doby římské“, řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Obr. 1. Mlékojedy, okr. Mělník. A – Mapa ČR s vyznačením lokalit s nálezy keramických lžiček. 1 – Mlékojedy; 2 – Lužice u Chomutova; 3 – Roztoky u Prahy; 4 – Dřetovice; 5 – Ústí nad Labem-Trmice; 6 – Břežánky. B – V mapě lokality Mlékojedy vyznačeny objekty s nálezy keramických lžiček. I – objekt 88; II – objekt 94; III – objekt 105.

Obr. 2. Mlékojedy, okr. Mělník. Objekt 88. 1 – keramická lžička; 2 – výběr typologicky určitelných nálezů. Měřítka: a – 2–4; b – 5–11.

rozšíření jastorfské kultury (především Dolní Sasko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Braniborsko). Z posledních desetiletí však známe početné exempláře také ze středního Polska (Velkopolsko) a nemálo jich je doloženo rovněž v kultuře Poinesti-Lukaševka (katalog lokalit v *Munteanu/Iarmulski 2013*). Před krátkou dobou byl publikován soupis celkem 40 exemplářů z Durynska (ať již celých, nebo pouze jejich zlomků), které dokládají velkou koncentraci také v jižní polabské oblasti rozšíření jastorfské kultury. Ta na konci doby laténské přechází do tzv. přechodného horizontu, v němž se rodí großromstedtská kultura (*Knechtel/Seidel 2020*). Keramické lžičky se v tradičních oblastech jastorfské kultury vyskytují již od fáze Jastorf B (od 5. stol. př. n. l.) a objevují se zde až do konce trvání této kultury. *H. Seyer (1982, 46)* keramické lžičky tehdy považoval za typické pro jihozápadní (braniborskou) oblast jastorfské kultury. Zdá se rovněž, že pouze zde se v několika případech objevují jako milodar v hrobech. Od stupně Jastorf C se začínají objevovat i mimo jádro této kultury, v oblastech, které jsou v dnešním pojetí zahrnovány do širšího jastorfského okruhu, např. v Polsku do oblasti rozšíření pomořské kultury. Spolu s dalšími typy nálezů zde představují doklad přítomnosti jastorfské kultury (*Michałowski 2014, 297, obr. 7*). Od počátku 2. stol. př. n. l. jsou pak jastorfské formy doloženy i v Rumunsku, západní Ukrajině a Moldávii v oblasti rozšíření kultury Poinesti-Lukaševka, jejíž počátky jsou s vlivem jastorfské kultury přímo spojeny (*Babeș 1993; Michałowski 2004, 142, 143*). Ve středoevropské oblasti laténské kulturního okruhu nám dosud není znám žádný případ výskytu tohoto artefaktu, s výjimkou púchovské kultury (*Pieta 1982, 123*). Uvést lze exempláře z Liptovské Mary (*Pieta 1996, tab. V: 19*) nebo z hradiště Jičina, „Požaha“, který je však bez kontextu (ze soukromé sbírky; *Knápek 2007, 464, obr. 9: 2*). Výskyt keramických lžiček v púchovské kultuře lze snad vysvětlit vlivem przeworské kultury ze severu (*Pieta 1982, 105*).

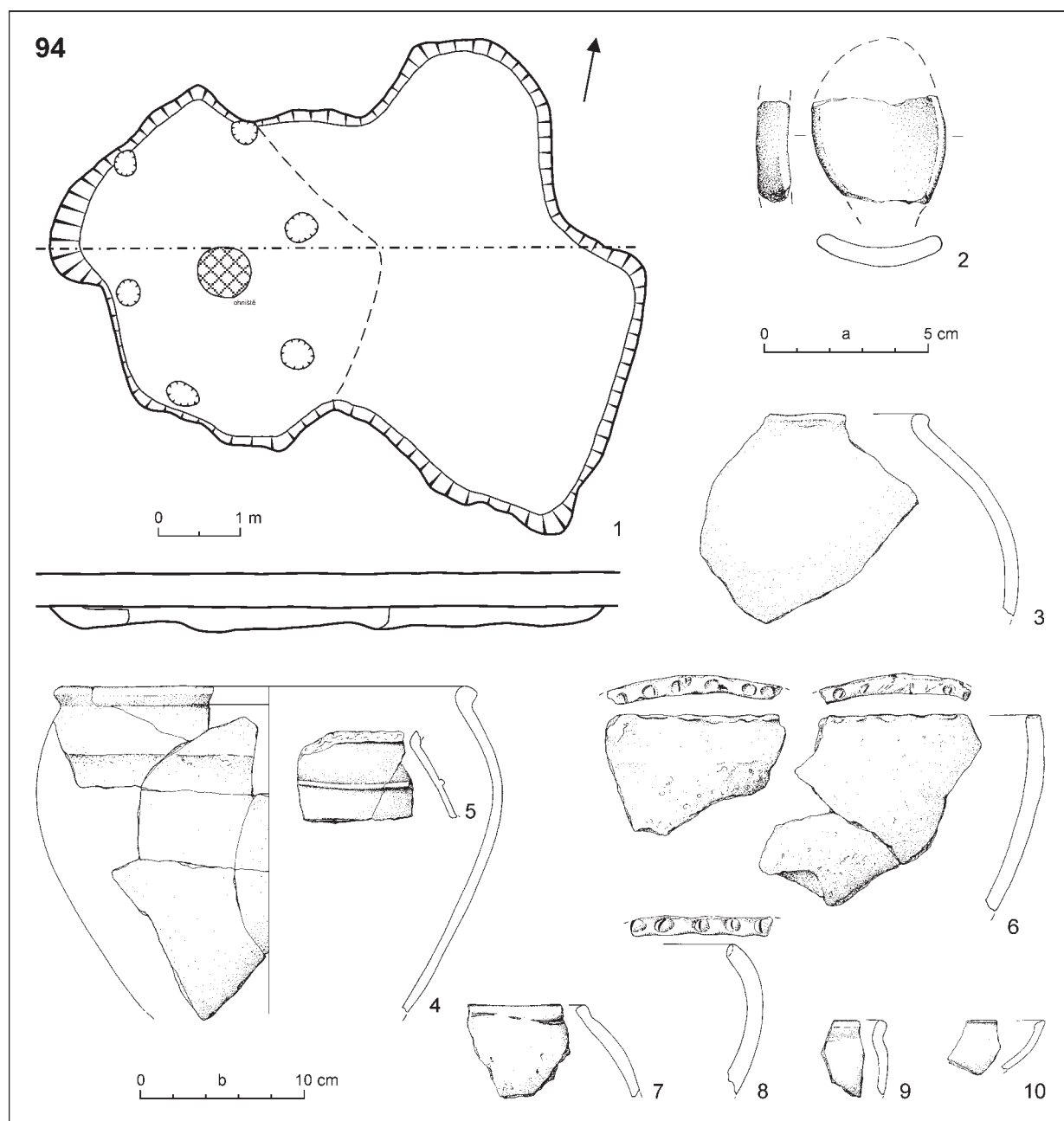
Pro kontakty Čech s nejbližší oblastí rozšíření jastorfské kultury je užitečné zaměřit se na nejjižnější region rozšíření této kultury, do labsko-sálské oblasti (k oblastem jastorfské kultury naposledy *Nikulka 2014*). Na přelom starší a mladší předřímské doby železné, t. j. do počátečních fází této kultury ve středním Německu, jsou datovány dvě lžičky z osady ve Windmühlenberg (Lkr. Muldentalkreis, Sasko; *von Rauchhaupt 2003, 218, obr. 3: 13; 13: 9*). Do stejného období lze připsat další exempláře z Durynska, např. z hrobu z lokality Dillstädt (*Knechtel/Seidel 2020, 35, 38*). Počty keramických lžiček se zvyšují v mladší předřímské době železné, 2.–1. stol. př. n. l. Tam můžeme řadit exemplář ze sídliště v Großfahner (Kr. Erfurt, Durynsko; *Barthel 1984, 91, obr. 19: 28*). Z novějších nálezů je to např. podlouhlá lžička z koncové fáze osídlení sídliště z Liebersee (Lkr. Nordsachsen, Sasko; *Ender 2010, 134, obr. 10: 13*), nebo exemplář s krátkou násadou z Görzig (Kr. Meißen, Sasko; *Ender 2010, 148, obr. 19: 6*). Jen z Durynska je v tomto období uváděno 7 kusů (*Knechtel/Seidel 2020, 36*).

Pozoruhodný je nárůst výskytu keramických lžiček v Durynsku v tzv. přechodném období (Übergangszeit), jež je svědkem vzniku großromstedtské kultury.² Autoři soupisu nálezů uvádějí 16 exemplářů (*Knechtel/Seidel 2020, 36*). V tomto období však pozorujeme výskyt keramických lžiček i v dalších oblastech šíření großromstedtské kultury, jako např. ze sídliště Hallstadt v Horních Frankách (Lkr. Bamberg, Bavorsko; *Pescheck 1978, tab. 77: 2*), nebo z přilehlého Saska-Anhaltska (Kleinkayna, Kr. Merseburg; *Müller 1983, 64, obr. 1: 35; Riethnordhausen, Lkr. Mansfeld-Südharz; Kanter 1998*).

Nejstaršími nálezy keramických lžiček v Čechách jsou 2 exempláře z polozemnice 9 z Lužice u Chomutova (obr. 1: A: 2; *Salač/Kubálek 2015, tab. 205: 1, 2*), které jsou díky sponě Beltz Var. J. dobře datovány ještě do stupně LTD1. Přítomnost keramických lžiček na této lokalitě dává smysl především tehdy, když si uvědomíme, že jde o okrajovou kulturní zónu laténské kultury, kde se mísí s prvky przeworské, příp. jastorfské, kultury pronikajícími ze severu. Nálezový fond z tohoto objektu vykazuje množství dalších společných znaků s kulturním prostředím severně od Krušných hor, podobně jako nejmladší objekty ze sídliště v Radovesicích (*Salač 1995*). Další keramické lžičky se však objevují až ve stupni LTD2/RA, v již novém kulturním prostředí plaňanské skupiny großromstedtské kultury. Kromě mlékojedských exemplářů (obr. 1: A: 2) je známa ještě lžička z Roztok u Prahy (obr. 1: A: 3; *Pleiner 1960, obr. 7: 6*; vyobrazena v *Motyková-Šneidrová 1965, tab. 37: 12*), pouze dle zmínek v textu a bez vyobrazení je uváděna ještě jedna z Dřetovic na Kladensku (obr. 1: A: 4; *Motyková-Šneidrová 1965, 159*). Z Trmic u Ústí nad Labem pochází keramická lžička z objektu II/93 datovaného do rozmezí stupňů A–B1 (obr. 1: A: 5), jde však pouze o malý fragment těla bez násady.³ Z mladších stupňů doby římské známe zatím pouze lžičku z objektu 4/74 z Břežánek na Teplicku, jenž je datován do rozmezí stupňů C2–C3 (obr. 1: A: 6; *Ernée 1992, 37, tab. 17: 19*), což je poměrně dost pozdní a nezvyklá datace. Pokud se po mladších dokladech lžiček obrátíme

² Patrně již ve stupni LTD1, jistě je už vyvinutá ve stupni LTD2/RA, v tzv. großromstedtském horizontu (v Čechách do něj spadá tzv. plaňanský horizont).

³ Za tuto informaci děkuji A. Reszczyńské.

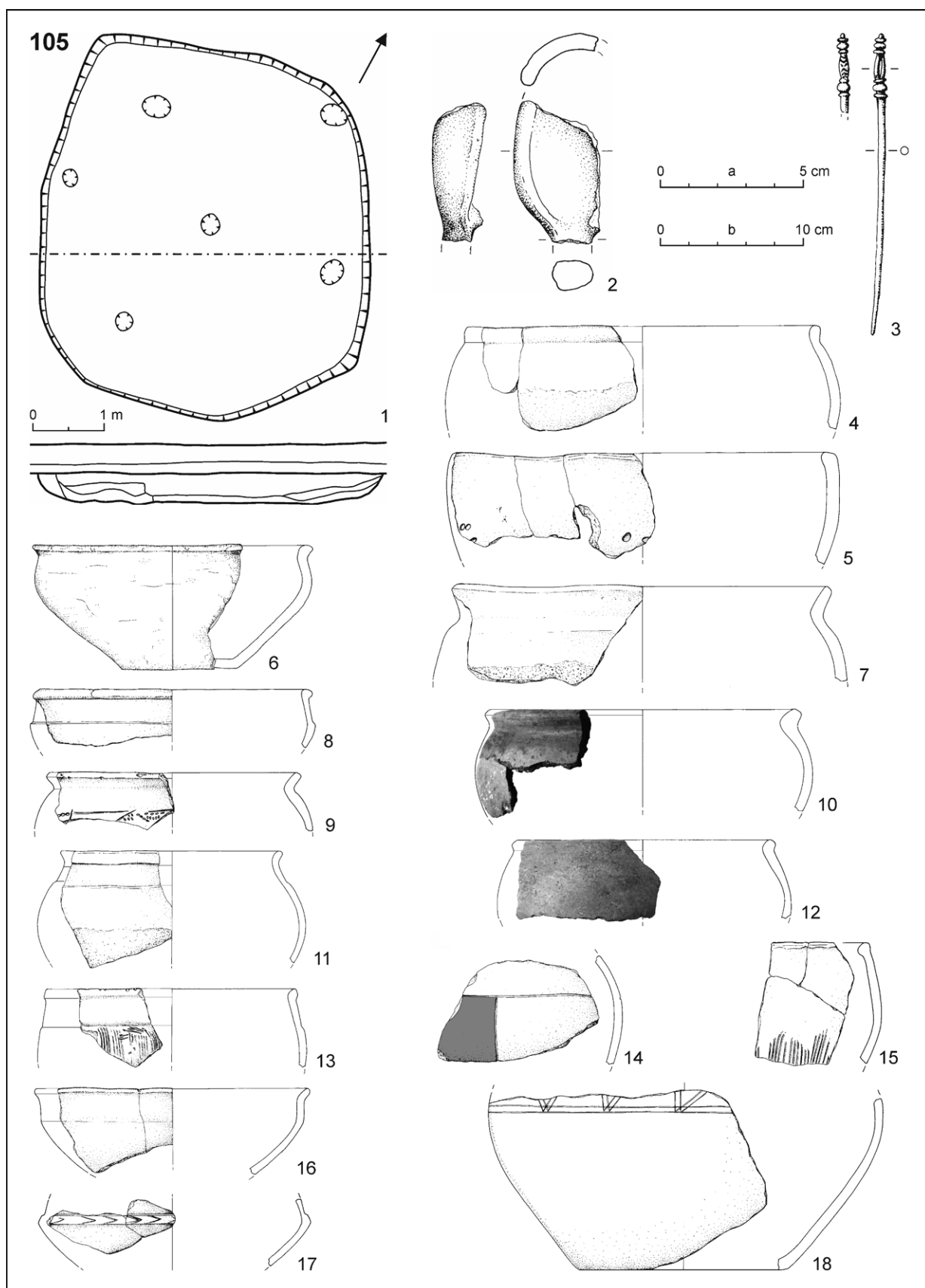

Obr. 3. Mlékojedy, okr. Mělník. Objekt 94. 2 – keramická lžička; 3–10 – výběr typologicky určitelných nálezů. Měřítko: a – 2; b – 3–10.

mimo Čechy, shledáme, že do stupňů B2–C1 je datována také lžička z lokality przeworské kultury Ota-
 1ęz v Podkarpátí. Jelikož se tento nález nemůže již spojit s vlivem jastorfské kultury, interpretuje její
 výskyt A. Michałowski jako důsledek silných vlivů z dáckého kulturního okruhu (lipická kultura; *Mi-
 chałowski 2004*, 134–136). Jak však interpretačně naložit s nálezem z Břežánek, to je zatím otázka.

Jak vidno, se 3 exempláři keramických lžiček je osada v Mlékojedech v rámci Čech výjimečná, bezpo-
 chyby se však na tomto výsledku podepisuje rovněž stav publikování zkoumaných sídlišť doby římské.⁴
 Je zajímavé, že všechny exempláře pocházejí z prostorově příbuzných objektů ve střední části sídliště
 (obr. 1: B). Pouze 1 ze 3 kusů se však dochoval v úplnosti (obj. 88; obr. 1: B: II; 2: 2), zbylé 2 jsou pak

⁴ Podobného jevu si všimají rovněž autoři soupisu keramických lžiček z Dyrnyska. Celkem polovina ze 40 jimi uváděných
 exemplářů pochází ze 2 sídlištních lokalit Gorsleben a Westgreußen, které sami dlouhodobě zpracovávali (*Knechtel/Seidel*
2020, 31).

Obr. 4. Mlékojedy, okr. Mělník. Objekt 105. 2 – keramická lžička; 3–18 – výběr typologicky určitelných nálezů. Měřítka: a – 2, 3; b – 4–18.

k dispozici pouze ve fragmentech (obj. 94 a 105; obr. 1: B: II, III; 3: 2; 4: 2). Je tedy zřejmé, že typologicky (dle třídění A. Michałowského) lze určit jen exemplář z objektu 88, stejně jako jen několik málo kusů z dalších českých lokalit, zmíněných v textu výše. Lžičku z mlékojedského objektu 88 lze řadit k typu IV: 4, jenž je charakteristický plochým, jednoduše zakončeným úchytem. Stejně lze určit také obě lžičky z Lužice u Chomutova. Poněkud matoucí kresba lžičky z Roztok naznačuje dutý úchyt kruhového průřezu, což je znak, který dosud nebyl na jiných nálezech pozorován. Lžička z Břežánek má úchyt odlomený, avšak jeho kruhový průřez naznačuje příslušnost k typu III: 2. Podle A. Michałowského jsou lžičky typu IV rozšířené především v 2.–1. stol. př. n. l. na celém prostoru jastorfského okruhu od východního a severního Německa, přes Polsko až k pobřeží Černého moře (Michałowski 2004, 140, 141). Varianta IV: 4, která je v Čechách zastoupena exempláři z Mlékojed a Lužice u Chomutova, patří v Durynsku mezi nejrozšířenější a pochází jak z časných kontextů (mladolaténských), tak i pozdně augustovského až časné tiberiovského období v případě nálezů nejmladšího (Knechtel/Seidel 2020, 36). To ostatně naznačuje i datování českých exemplářů. Lžičky z Lužice u Chomutova pocházejí jistě z LTD1. Objekt 88 v Mlékojedech neobsahoval větší množství datovatelného materiálu – kostěnou jehlici s nízkou polokulovitou hlavicí typu Beckmann III.49 (obr. 2: 4) lze sice datovat do stupňů B1–B2 (Beckmann 1966, 24), ale vzhledem k přítomnosti zlomků nádob s fasetovaným okrajem (obr. 2: 9, 10) nelze vyloučit ani dataci do stupně A. Druhý objekt z Mlékojed obsahující zlomek keramické lžičky (polozemnice 94) rovněž obsahoval jen menší množství typologicky určitelných nálezů. Charakteristický zlomek plecí s plastickou horizontální lištou (obr. 3: 5) naznačuje však dataci spíše do stupně B1. Zato poslední objekt, polozemnice 105, byl na nálezy poměrně bohatý. Mimo početný soubor keramických nádob, v nichž se mísí prvky (nejspíše intruze) plaňanského horizontu (obr. 4: 9, 18), obsahuje rovněž mladší tvary zastoupené mísami a terinami trojčlenného dělení (obr. 4: 8, 11, 13, 17). Především zde však byla nalezena bronzová jehlice s prolamovanou a profilovanou hlavicí (obr. 4: 3). Po obou stranách středové části je na ní patrná výzdoba úzkými horizontálními žebírky. Je možné ji určit jako typ 9 podle B. Beckmanna. Podobnou nalezl kdysi už J. L. Pič u nymburského cukrovaru společně se zlomky, které jistě nebyly starší než stupeň B1 (Pič 1905, 119, 120, 308, 309, obr. 59). Podstatně lépe datovatelné kusy však nalezneme na pičhorském pohřebišti, a to celkem ve 4 případech (hroby 66, 123, 133, 134), ve všech případech datovaných do stupně B1 (Droberjar 1999, tab. 52,66: 5, 71,123: 1, 74,134: 4, 76,133: 4). Výskyt jehlic s vertikálním otvorem se nápadně vymezuje do prostoru Čech (Beckmann 1966, tab. 9).

Zdá se tedy, že přítomnost hliněných lžiček v Čechách ve stupni A (neřkuli ve stupni LTD1, jak ukazují lžičky z Lužice u Chomutova) doby římské souvisí s poslední fází jastorfské kultury, resp. s okruhem, který tento kulturní komplex spoluvytváří před a kolem poloviny 1. stol. př. n. l. (v době mladších horizontů stupně Seedorf). V této době v ní nezanedbatelnou roli hraje především ve stupni LTD1 expandující przeworská kultura. Tento kulturní kvas je možné ztotožnit s počátkem großromstedtské kultury, která se ve 2. polovině 1. století př. n. l. postupně proměňuje ve vyvinutou kulturu doby římské. Keramické lžičky představují určitý pozůstatek a nepatrnou součást archaické hmotné kultury, která se na naše území etapovitě dostává ze severního směru již od stupně LTD1. V dalším vývoji v Čechách zcela převládla v podobě tzv. plaňanské skupiny stupně A. Během prvního století nového letopočtu (po konci stupně B1) však pod názvem großromstedtská kultura z archeologické literatury mizí a hovoří se o ní již jen jako o labkogermánském kulturním okruhu. Jakkoli jsou keramické lžičky součástí této kulturní změny a proudu s celkem dobře dokumentovaným původem, popisovat je jako „germánské“ při současném stavu výzkumu příliš nelze. Mnohem přesnější a metodicky správnější je vyjádření, že spíše než etnogenezi Germánů odrážejí specifický dlouhý vývoj v severní části střední Evropy, reprezentovaný v archeologické terminologii rozšířením jastorfské kultury a jí příbuzných kulturních skupin.

LITERATURA

Babeš 1993

M. Babeš: *Die Poinești-Lukaševka-Kultur. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte in Raum östlich der Karpaten in den letzten Jahrhunderten vor Christi Geburt*. Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 30. Bonn 1993.

Barthel 1984

S. Barthel: Latènesiedlung von Grossfahner. *Alt-Thüringen* 20, 1984, 81–139.

Beckmann 1966

B. Beckmann: Studien über die Metallnadeln der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. *Saalburg-Jahrbuch* 23, 1966, 5–100.

Beneš 2021

Z. Beneš: Mlékojedy – sídliště z počátku doby římské ve středních Čechách a některé jeho chronologické a kulturně-historické souvislosti. In: E. Droberjar/B. Ko-

- moróczy (ed.): *Príspevky k poznání barbarských komunit. Archeologie barbarů 2016 a 2018*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 70. Brno 2021, 15–33.
- Droberjar 1999 E. Droberjar: *Dobřichov-Piňhora. Ein Brandgräberfelder der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen*. *Fontes archaeologici Pragenses* 23. Pragae 1999.
- Droberjar 2006 E. Droberjar: Plaňanská skupina grossromstedtské kultury. K chronologii germánských nálezů a lokalit v Čechách na sklonku doby laténské a v počátcích doby římské. In: E. Droberjar/M. Lutovský (ed.): *Archeologie barbarů 2005*. Praha 2006, 11–90.
- Ender 2010 W. Ender: Eisenzeitliche Siedlungen im Umfeld des Gräberfeldes von Liebersee bei Torgau an der Elbe in Nordsachsen. In: M. Meyer (Hrsg.): *Haus – Gehöft – Weiler – Dorf. Siedlungen der Vorrömischen Eisenzeit im nördlichen Mitteleuropa*. Berliner Archäologische Forschungen 8. Rahden/Westf. 2010, 121–156.
- Ernée 1992 M. Ernée: *Osídlení na Lomském potoce v severozápadních Čechách v prvních pěti stoletích našeho letopočtu*. Diplomová práce. ÚPRAV Filozofická fakulta Univerzita Karlova. Praha 1992. Nepublikované.
- Kanter 1998 H. Kanter: Vor, während und mit den Römern. *Archäologie in Deutschland* 4, 1998, 53.
- Knápek 2007 A. Knápek: Nové nálezy púchovské kultury v Podbeskydí. *Pravěk. Nova řada* 16, 2007, 463–482.
- Knechtel/Seidel 2020 R. Knechtel/M. Seidel: Eisenzeitliche Tonlöffel aus Thüringen. *Neue Ausgrabungen und Funde in Thüringen* 10, 2020, 31–42.
- Michałowski 2004 A. Michałowski: Lžičky gliniane z okresu przedrzymskiego z terenów Europy Środkowej. In: H. Machajewski (red.): *Kultura jastorfska na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej*. Poznań 2004, 123–160.
- Michałowski 2014 A. Michałowski: Elements of the Jastorf Culture in Wielkopolska. Import of Ideas or Migration of Peoples? In: J. Brandt/B. Rauchfuß (Hrsg.): *Das Jastorf-Konzept und die vorrömische Eisenzeit im nördlichen Mitteleuropa*. Hamburg 2014, 287–301.
- Motyková-Šneidrová 1963 K. Motyková-Šneidrová: *Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen*. *Fontes Archaeologici Pragenses* 6. Praha 1963.
- Motyková-Šneidrová 1965 K. Motyková-Šneidrová: Zur Chronologie der ältesten römischen Kaiserzeit in Böhmen. *Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte* 5, 1965, 103–174.
- Müller 1983 R. Müller: Eine spätlatènezeitliche Siedlung von Kleinkayna. Gemeinde, Großkayna, Kr. Merseburg. *Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte* 66, 1983, 51–68.
- Munteanu/Iarmulski 2013 O. Munteanu/V. Iarmulski: Linguri de lut din mediul culturii Poinești-Lucașeuca. *Revista Arheologică, serie nouă* 9, 2013, 76–84.
- Nikulka 2014 F. Nikulka: Zur Regionalisierung der Jastorkultur: theoretische und methodische Grundlagen. In: J. Brandt/B. Rauchfuß (Hrsg.): *Das Jastorf-Konzept und die vorrömische Eisenzeit im nördlichen Mitteleuropa*. Hamburg 2014, 49–56.
- Pavlu/Zápotocká 2007 I. Pavlu/M. Zápotocká: *Archeologie pravěkých Čech 3. Neolit*. Praha 2007.
- Pescheck 1978 Ch. Pescheck: *Die germanischen Bodenfunde der römischen Kaiserzeit in Mainfranken*. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 27. München 1978.
- Peschel 1978 K. Peschel: *Anfänge germanischer Besiedlung im Mittelgebirgsraum. Sueben – Hermunduren – Markomannen*. Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege Beiheft 12. Berlin 1978.
- Pieta 1982 K. Pieta: *Die Púchov-Kultur*. *Studia Archaeologica Slovaca*. Studia 1. Nitra 1982.
- Pieta 1996 K. Pieta: *Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska*. Bratislava 1996.
- Píč 1905 J. L. Píč: *Starožitnosti země české II/3. Žárové hroby v Čechách a příchod Čechů*. Praha 1905.
- Pleiner 1960 R. Pleiner: Význam typologie železářských pecí v době římské ve světle nových nálezů z Čech. *Památky archeologické* 51, 1960, 184–220.
- Pleiner/Rybová 1978 R. Pleiner/A. Rybová (ed.): *Pravěké dějiny Čech*. Praha 1978.
- Podborský a kol. 1993 V. Podborský a kol.: *Pravěké dějiny Moravy. Vlastivěda moravská. Země a lid*. Nová řada sv. 3. Brno 1993.
- von Rauchhaupt 2003 R. von Rauchhaupt: Die eisenzeitliche Siedlung vom Windmühlenberg bei Nitzschka. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 45, 2003, 197–230.
- Salač 1995 V. Salač: Zur ältesten germanischen Besiedlung Böhmens. In: J. Tejral/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.): *Kelten, Germanen, Römer in Mitteldonauegebiet von Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert*. Brno – Nitra 1995, 145–176.
- Salač/Kubálek 2015 V. Salač/T. Kubálek: *Laténská sídlištní keramika v severozápadních Čechách*. Praha 2015.
- Seyer 1982 H. Seyer: *Siedlung und archäologische Kultur der Germanen im Havel-Spree-Gebiet in den Jahrhunderten vor Beginn*. *Z. Schriften zur Ur- und Frühgeschichte* 34. Berlin 1982.

Early Roman Period Ceramic Spoons from the Territory of Bohemia and Their Relation to Migrations at the Turn of the Late La Tène and the Roman Period

Zdeněk Beneš

Summary

The aim of this text is to present a specific type of artefact that in context of Bohemia has not been studied yet – ceramic spoons in the cultural context of the Roman period. A collection of 3 examples were documented from a settlement site in Mlékojedy (Mělník dist.) that is dated to the beginning of the Roman period (A to B1). Another 6 examples are known from the older excavations in the Czech Republic. With the exception of a find from Břežánky (Teplice dist.), which is dated to the Younger to Late Roman period, the Bohemian finds are dated to the period LTD1 to Roman B1. The oldest examples were found in a pit house 9 from site Lužice near Chomutov, can be connected with the marginal zone of the Late La Tène culture that was strongly influenced by the Przeworsk culture. The rest of the finds belong to the settlement of the Großromstedt culture from the Early Roman period.

Based on the foreign publications it is clear that ceramic spoons were found in the wider area of the Jastorf culture, which since the turn of the Early and Late Iron Age spread from northern and central Germany to central Poland. Typologically they can be divided into 4 types and a number of variants, but the chronological and cultural consequences of this division are not always clear. However, it seems that at least half of the Czech examples of ceramic spoons belong to variant IV: 4 according to A. Michałowski, which is typical for the region of central Germany, i.e. the core of the origin and spread of the Großromstedt culture. Since the ceramic spoons in the La Tène period are unknown in Bohemia, it is obvious that they appeared in Bohemia as a specific cultural element of the Großromstedt culture – originally taken from the Jastorf culture.

However, it is much more difficult to interpret the function of these spoons. There are a number of hypotheses, from the use in metallurgy, through the preparation of herbal drugs, to common use in the kitchen and dining. In the context of the Czech findings, however, it is not yet possible to conclusively incline any of them.

Fig. 1. Mlékojedy, Mělník dist. A – Position of the sites with finds of ceramic spoons on the map of Czech Republic. 1 – Mlékojedy; 2 – Lužice u Chomutova; 3 – Roztoky u Prahy; 4 – Dřetovice; 5 – Ústí nad Labem-Trmice; 6 – Břežánky.

B – On the plan of Mlékojedy settlement features with ceramic spoons are marked with circles. I – feature 88; II – feature 94; III – feature 105.

Fig. 2. Mlékojedy, Mělník dist. Feature 88. 1 – ceramic spoon; 2–11 – selection of distinctive finds. Scale: a – 2–4; b – 5–11.

Fig. 3. Mlékojedy, Mělník dist. Feature 94. 2 – ceramic spoon; 3–10 – selection of distinctive finds. Scale: a – 2; b – 3–10.

Fig. 4. Mlékojedy, Mělník dist. Feature 105. 2 – ceramic spoon; 3–18 – selection of distinctive finds. Scale: a – 2, 3; b – 4–18.

Translated by Viktoria Čisťáková

Mgr. Zdeněk Beneš
Ústav pro archeologii
Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Celetná 20
CZ – 110 00 Praha 1
zdenek.benes@uappsc.cz